

og fremmest kaster lys over Knyttingsagas litterære sider. Hvad der ville være en oplagt fejl i en oversættelse henvendt til danske læsere, er det ikke i en tekst beregnet for engelske, og man kan kun håbe, at bogen vil finde vej til sit publikum. Historisk stof behandles i oversigtsform i indledningen alene for at gøre teksten forståelig for en udenlandsk læser, og ikke engang det forhold, at Knyttingsagas beretning om Knud den Store i kraft af sine indlagte skjaldekvad er en primær, samtidig kilde til Englands historie, bliver bemærket. Af hensyn til målgruppen må det beklages, at bogen mangler et

kort med angivelse af de danske og vendiske steder, der forekommer i teksten. Man burde også have forklaret, at sagaen med ret stor konsekvens vender verdenshjørnerne 90° galt, så at »nord« betegner øst osv. (Dette er især tydeligt i Danmarksbeskrivelsen i kapitel 32, der må have tjent som geografisk opslagsværk for forfatteren af Knud den Helliges saga). Som helhed må det dog siges, at engelske sagalæsere har fået en fin tekst at nyde og danske historikere en publikation at henvise til, når de skriver for internationale lærde.

Rikke Malmros

NYERE TID

Tyge Krogh: *Staten og de besiddelsesløse på landet 1500-1800*. (Odense Universitetsforlag, 1987). 182 s., 183 kr.

Bogen er et omarbejdet speciale. Dens hovedintention er at vise, at de statslige indgreb overfor de besiddelsesløse var klart bestemt af tidens to produktionsmåder. Bogen rummer både en masse inspirerende nytænkning og til tider alt for firkantede marxistiske styringsinstrumenter og -mekanismer. Det sidste er særlig iøjnefaldende i den proklamatriske indledning. Det hævdes, at de besiddelsesløse lag synonymt med landarbejdere i feudaltiden var en diffus restgruppe uden væsentlig økonomisk betydning, men at de i den kapitalistiske tid fik en nøgleposition. Disse lønarbejdere skulle i den sidste periode forvandles og disciplineres til punktlig og regelmæssighed, fordi de skulle arbejde sammen med mange andre. Desuden »medførte lønarbejdets erstatning af den feudale udbytning af bønderne, at det incitament til at arbej-

de, som lå i brugsretten til produktionsmidlerne og retten til den variable del af produktionsresultatet, faldt bort. Dette incitament måtte for en væsentlig del erstattes af opsyn og kontrol.« (s. 14).

Jeg kan til nød gå med til, at de besiddelsesløse på landet var en diffus restgruppe, men det var de også i kapitalistisk tid; men ellers kan jeg overhovedet ikke genkende deres arbejdsforhold i denne beskrivelse. De var hverken i feudaltiden eller i den kapitalistiske tid lønarbejdere i klassisk forstand, fordi de boede i huse eller enkelte rum til fæste eller leje. De havde næsten altid en kålhav til, de blev op til dette århundrede aflønnet bl.a. med naturallier, en jordstrimmel i arbejdsgiverens mark, og lå også helt op til vores århundrede under for den på gårdene gængse patriarkalisme. Derfor havde Socialdemokratiet jo så frygtelig svært ved at få fat i dem. Landarbejderne er en diffus gruppe både arbejds- og samfundsmæssigt og de må ikke puttes i marxiske klassebåse. Landarbejdere på de store

godser, var der måske en vis rimelighed i at analogisere med byarbejderne, men endnu i 1890'erne var 80 % af alle landarbejdere ansat i bondegårdsbrug med typisk 1-3 »medhjælpere«. Det spændende ved landarbejdergruppen er efter min mening, at de netop i både feudale og kapitalistiske tid havde stort set den samme funktion, nemlig at arbejde – for (hov)bonden eller herremanden på herre- eller på bondegårdsjord. Landarbejderen var dermed et overordentlig betydningsfuldt led også i feudaltiden, ellers kunne bonden jo ikke have klaret sin hovforpligtelse.

Når dette lønarbejderforhold nu så nogenlunde er sat på plads (at jeg måske overbetoner kontinuiteten i lønarbejderens arbejdsform ligger i anmelderens, jeg mener sagens, natur), vil jeg også fremhæve, at T. Krogh senere i bogen mister sin for klare dogmatiske holdning, og at mange spændende indfaldsvinkler, nytænkte sammenkoblinger og struktureringer udmærker værket. Det er bygget op i fire hovedkapitler, hvoraf det første beskriver befolkningen og den økonomiske og politiske udvikling. Meget fint beskriver de næste to afsnit den lokale administrations arbejde, med henblik på lovgivningsområderne tiggeri, tjenestefolk og løsgængere, tyveri mm., vel vidende at Danske Kancellis arm ikke rakte så langt. Disse to kapitler er de mest spændende i bogen med mange gode påvisninger og forklaringer: udviklingen i statens (og herremændenes) magtanvendelse kan ses i form af love og afstraffelsesmetoder og de bliver sat i relation til de feudale og kapitalistiske produktionsformer. Sidste del handler om landboreformerne og de opfattes som en – om jeg så må sige – alt for kontant kapitalistisk afspejling. Det er også i denne del at T. Kroghs bastante lovopfattelse træder tydeligst frem. Al-

lerede i indledningen havde han defineret love som værende normative kilder, der »påbyder en ideal organisering af samfund og retstilstand« (s. 19). Men love er meget mere, de kan for eksempel være en cementering af for længst gældende retstilstande. Således vil jeg tolke 200-års fødselaren, nemlig loven om stavnsbåndets ophævelse: Vi har nemlig kendskab til en forbløffende mobilitet i befolkningen også før, som mange samtidige kilder (f.eks. retsprotokoller, kirkebøger) mere eller mindre tydeligt afspejler. Og så kunne man normalt også bare købe sig fri.

Sammenfattende vil jeg sige, at bogen er klart struktureret, den har mange nye tanker og konklusioner, som dog til tider kan virke for ortodokse og frelste.

Gerda Bonderup

Bent Blüdnikow: *Fremmede i Danmark. 400 års fremmedpolitik.* (Odense Universitetsforlag, 1987). 260 s., 170,50 kr.

I de sidste få år er der kommet mange fremstød for at afdramatisere det aktuelle indvandrings- og flygtningeproblem. En måde, at gøre det på, er at vise både, at der altid har været fremmede i Danmark, og at de fleste af deres problemer er evig gyldige. Det var måske på tide, at danskerne blev mere tolerante og forstående. For fire år siden kom Bent Østergårds bog om indvandreteres Danmarkshistorie. Han gjorde rede for 26 forskellige udenlandske grupper, der bosatte sig i Danmark, de første startede på det omkring år 500, de sidste i vore dage. Han fokuserede mest på deres oprindelige baggrund og deres eget og deres efterfølgeres liv her i landet (bogen er anmeldt her i tidsskriftet, bd. XV. 3, 1984).